MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA
(GURISDIZZJONI KOSTITUZZJONALI)

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF

Seduta tat-2 ta' Mejju, 2013

Rikors Numru. 50/2012

Joseph **VASSALLO**

vs

L-ONOREVOLI PRIM MINISTRU; il-Ministru għall-Infrastruttura, Trasport u Komunikazzjoni; u l-Avukat Ġenerali

Il-Qorti:

Rat ir-Rikors imressaq fil-25 ta’ Ġunju, 2012, li bih u għar-raġunijiet hemm imfissra, ir-rikorrent talab li l-Qorti (a) ssib li l-liċenza ta’ “*foreman*” fix-xogħol tal-port li huwa għandu

sa minn żmien ilu hija jedd ta’ proprjeta’ u ma tistax titteħidlu jekk mhux għar-raġunijiet stabiliti mil-liġi; (b) issib li n-nuqqas ta’ tiġdid tal-liċenza tiegħu mill-Ministru intimat u l-fatt li huwa kien imġiegħel jirriżenja mix-xogħol jiksru l-jeddijiet fundamentali tiegħu kif imħarsin bl-artikolu 37 tal-Kostituzzjoni tar-Repubblika ta’ Malta (aktar ’il quddiem imsejħa “il-Kostituzzjoni”) u bl-artikolu 1 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali (aktar ’il quddiem imsejħa “il-Konvenzjoni”); (ċ) ssib li n-nuqqas ta’ tiġdid tal-liċenza tiegħu mill-Ministru intimat u l-fatt li huwa kien imġiegħel jirriżenja mix-xogħol jiksru l-jeddijiet fundamentali tiegħu kif imħarsin bl-artikolu 45 tal-Kostituzzjoni u bl-artikolu 14 meħud flimkien mal-artikolu 1 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni; u (d) tagħtih dawk ir-rimedji li jidhrilha xierqa għall-ħarsien tal-jeddijiet fundamentali tiegħu, magħduda fosthom l-għoti ta’ kumpens għat-telf imġarrab;

Rat id-degriet tagħha tat-2 ta’ Lulju, 2012, li bih ordnat in-notifika tal-atti lill-intimati u qiegħdet ir-Rikors għas-smigħ għas-26 ta’ Lulju, 2012;

Rat it-Tweġiba mressqa mill-intimati fil-25 ta’ Lulju, 2012, li biha laqgħu għall-azzjoni tar-rikorrent billi, b’mod preliminari, qalu li l-intimati Onorevoli Prim Ministru u l-Avukat Ġenerali m’humiex il-kontradditturi leġittimi tal-imsemmija azzjoni u li r-rikorrent ma nqedhiex bir-rimedju ordinarju tal-azzjoni ta’ stħarriġ ġudizzjarju skond l-artikolu 469A tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta’ Malta u għalhekk imissha tqis jekk għandhiex tastjeni milli tqis l-azzjoni taħt l-artikolu 4(2) tal-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta’ Malta. Fil-mertu, u għar-raġunijiet hemm imfissrin, laqgħu billi ċaħdu li r-rikorrent ġarrab xi ksur ta’ xi wieħed mill-jeddijiet fundamentali tiegħu kif imħarsin bil-Kostituzzjoni jew bil-Konvenzjoni, billi qalu li liċenza m’hijiex proprjeta’ għall-finijiet tal-artikolu 1 tal-Ewwel Protokoll tal-Konvenzjoni, imma biss permess mogħti minn awtorita’ li jkun suġġett għall-ħarsien ta’ kundizzjonijiet u għaż-żmien biss li fih ikun jgħodd tali permess. Laqgħu ukoll dwar l-ilment tad-

diskriminazzjoni billi qalu li r-Regolament[1] jgħodd l-istess għal kulħadd u li l-istess Regolament inħareġ sewwa mill-Ministru intimat u bit-tħaddim tas-setgħat mogħtijin lilu mill-artikolu 17 tal-Ordinanza (Kap 171);

Rat id-degriet tagħha tas-26 ta' Lulju, 2012[2], li bih ordnat lir-rikorrent li, bla ħsara għat-tieni eċċezzjoni preliminari, jressaq il-provi tiegħu dwar il-każ tiegħu b'affidavit;

Rat in-Nota mressqa mir-rikorrent fl-14 ta' Settembru, 2012, bix-xhieda tiegħu f'affidavit mehmuż magħha;

Rat id-dikjarazzjoni magħmula mill-avukat tar-rikorrent waqt is-smigħ tal-4 ta' Ottubru, 2012, li qabel ma fetaħ din il-kawża, huwa ma kienx fetaħ kawża taħt l-artikolu 469A tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta[3];

Rat id-degriet tagħha tas-17 ta' Jannar, 2013[4], li bih u fuq talba tal-avukati tal-partijiet, awtoriżżathom iressqu sottomissjonijiet dwar it-tieni eċċezzjoni preliminari tal-intimati;

Rat id-degriet tagħha tal-5 ta' Marzu, 2013, li bih tawlet iż-żmien lill-intimati biex iressqu n-nota ta' sottomissjonijiet tagħhom dwar l-eċċezzjoni preliminari;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-intimati fil-15 ta' Marzu, 2013[5], dwar l-imsemmija eċċezzjoni preliminari tagħhom;

---

[1] R-riferenza hija għar-Regolamenti dwar il-Ħaddiema tal-Port (Avviż Legali 90 tal-1993) kif emendat (L.S. 171.02)
[2] Paġ. 9 tal-proċess
[3] Paġ. 21 tal-proċess
[4] Paġ. 23 tal-proċess
[5] Paġġ. 26 – 33 tal-proċess

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mir-rikorrent fit-8 ta' April, 2013[6], bi tweġiba għal dik tal-intimati dwar l-imsemmija eċċezzjoni;

Semgħet is-sottomissjonijiet ulterjuri tal-avukati tal-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degriet tagħha tat-18 ta' April, 2013, li bih ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza dwar l-imsemmija eċċezzjoni preliminari;

Ikkunsidrat:

Illi din hija azzjoni dwar ilment ta' ksur tal-jedd fundamentali ta' għat-tgawdija bil-kwiet ta' possedimenti u ħarsien minn trattament diskriminatorju. Ir-rikorrent jgħid li huwa ġarrab dan il-ksur, kemm taħt il-Kostituzzjoni u kif ukoll taħt il-Konvenzjoni, meta l-liċenza tiegħu ta' *foreman* fil-port ma baqgħetx tiġġeddidlu wara li kien ilu jġeddidha għal żmien twil. Huwa jgħid li qalulu li dan ġara minħabba li kien qabeż ċerta eta' u r-regolamenti kienu jitolbu li meta tintlaħaq dik l-eta' l-persuna jkollha tirtira. Huwa jgħid li r-regolament sar mill-Ministru intimat bi ksur tas-setgħat li tgħtih il-liġi u għalhekk ma jiswiex, u wkoll għaliex iż-żamma tat-tiġdid ta' liċenza fuq il-bażi tal-eta' ta' dak li jkun issarraf f'trattament diskriminatorju;

Illi għal din l-azzjoni, l-intimat laqgħu b'għadd ta' eċċezzjonijiet preliminari u wkoll fil-mertu. Fost l-eċċezzjonijiet preliminari, qalu li r-rikorrent naqas li jinqeda b'rimedju ordinarju mogħti lilu mil-liġi qabel ma fetaħ din il-kawża, u għalhekk il-Qorti għandha tqis jekk

---

[6] Paġġ. 35 – 41 tal-proċess

imisshiex tisma' l-kawża skond dak li jrid il-*proviso* tal-artikolu 4(2) tal-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta;

Illi s-sentenza tal-lum qegħda tingħata dwar din l-imsemmija eċċezzjoni preliminari;

Illi minkejja li l-eċċezzjoni hi, fin-natura tagħha, waħda ta' sura legali, jkun xieraq li jissemmew xi fatti rilevanti li jgħoddu għall-każ. Dan qiegħed jingħad ukoll minħabba li, f'xi każijiet, ikun xieraq li qabel ma l-Qorti tgħaddi biex tqis eċċezzjonijiet bħal dawn, ikollha quddiemha mqar il-qafas taċ-ċirkostanzi li jgħinha ssawwar fehma mad-daqqa t'għajn tal-istedina li tkun qegħda ssirilha min-naħa tal-intimat li jqanqal eċċezzjonijiet ta' din l-għamla[7];

Illi f'dan il-każ, il-provi li tressqu kienu biss dawk dokumentali mressqin mir-rikorrent li magħhom żied ix-xhieda tiegħu f'affidavit maħluf minnu;

Illi minn dawn il-provi joħroġ li r-rikorrent twieled f'April tal-1938. Meta kellu tnejn u ħamsin (52) sena daħal jaħdem bħala *foreman* fix-xogħol tal-Port. Inħarġitlu liċenza b'seħħ minn Frar tal-1990[8]. Huwa baqa' jitlob it-tiġdid tagħha kull sena u din kienet tingħatalu[9];

Illi meta f'Diċembru tal-2005 mar biex iġedded il-liċenza għas-sena kalendarja 2006, it-talba tiegħu ma ntlaqgħetx. Dak iż-żmien kellu sebgħa u sittin (67) sena. Jgħid li ma ngħatatlu l-ebda raġuni għaliex it-tiġdid tal-liċenza ma sarx[10]. Kien ipprotesta ma' xi wħud oħrajn li wkoll ma kenitx iġġedditilhom il-liċenza, iżda ma daħalx magħhom f'kawża li kienu fetħu. Il-liċenza baqgħet qatt ma reġgħet inħarġitlu;

Illi fil-25 ta' Ġunju, 2012, infetħet din il-kawża;

Illi l-konsiderazzjonijiet legali marbutin mal-eċċezzjoni taħt eżami jitolbu li l-Qorti tqisha fid-dawl tal-istadju bikri li fih għadu jinsab il-każ imressaq quddiemha. Il-Qorti tagħraf li

[7] Kost. **23.6.2006** fil-kawża fl-ismijiet ***Brian Vella vs L-Avukat Ġenerali et***
[8] Dok "JV2", f'paġ. 14 tal-proċess
[9] Dokti "JV2ċ" sa "JV2g", f'paġġ. 15 sa 20 tal-proċess
[10] Dok "JV1", f'paġ. 12 tal-proċess

l-għadd ta' drabi li din l-eċċezzjoni qiegħda titqajjem kiber mal-għadd ta' kawżi dwar ilmenti ta' ksur ta' jeddijiet fundamentali li qegħdin ta' kuljum jitressqu quddiem din il-Qorti. Dan jidher ukoll, b'mod partikolari, fejn il-parti rikorrenti tressaq ilment li, x'aktarx, ikun ilu jinħema żmien twil, u fejn sata' ttieħed rimedju li xi liġi tkun tagħti iżda li jkun għalaq iż-żmien statutorju biex jintalab dak ir-rimedju;

Illi l-Qorti tħoss li huwa tajjeb li ttenni li l-ilmenti tar-rikorrent jinbnew fuq żewġ jeddijiet. Ewlieni huwa dak dwar it-tgawdija bil-kwiet minn persuna tal-possedimenti tagħha. Marbut ma' dan hemm il-ħarsien minn trattament diskriminatorju. Ir-rikorrent isejjes l-azzjoni tiegħu kemm fuq il-Kostituzzjoni u kif ukoll fuq il-Konvenzjoni. Il-Qorti tinnota li, fit-tieni eċċezzjoni preliminari tagħhom, l-intimati jsemmu biss l-artikolu 4(2) tal-Kap 319. Ma jsemmux il-*proviso* tal-artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni. Iżda l-Qorti qiegħda tifhem li l-eċċezzjoni li b'din is-sentenza qiegħda tistħarreġ tiġbor ukoll dik il-parti tal-kawża tar-rikorrent li fiha lmenti ta' ksur tal-artikoli li jinsabu fil-Kostituzzjoni;

Illi l-intimati jsejsu l-eċċezzjoni tagħhom fuq il-fatt li r-rikorrent baqa' ma fetaħ qatt kawża ta' stħarriġ ġudizzjarju biex jikkontesta r-rifjut tat-tiġdid tal-liċenza. Huma jgħidu li azzjoni bħal dik kienet tagħtih rimedju xieraq u effettiv jekk tassew ried li titwaqqa' d-deċiżjoni amministrativa li ttieħdet li ma tiġġeddidlux aktar il-liċenza li kellu;

Illi, min-naħa tiegħu, ir-rikorrent iwarrab l-argumenti tal-intimati billi jgħid li r-rimedju msemmi minnhom ma kien jiswa xejn lir-rikorrent kieku ħadu. Jgħid dan għaliex iqis li wkoll kieku fetaħ kawża ta' stħarriġ ġudizzjarju u ġietu tajba, kien jingħata l-liċenza, imma din kienet terġa' titteħidlu aktar 'il quddiem meta daħlu fis-seħħ il-bidliet fir-Regolamenti bis-saħħa tal-Avviż Legali 437 tal-2007. Huwa jgħid li n-nuqqas ta' tiġdid tal-liċenza seħħ fi żmien meta l-liġi ma kenitx għadha tirregola ċirkostanza bħal din għaliex kienet deċiżjoni "ibbażata fuq liġi li kienet tiġi *in vigore* fil-futur"[11] waqt li kienu għaddejjin negozjati bejn il-partijiet konċernati dwar bdil tal-eta' pensjonabbli.

[11] Nota ta' Sottomissjonijiet f'paġ. 37 tal-proċess

Madankollu, aktar 'il quddiem, huwa jikkonċedi li "huwa fatt li r-rimedju li qegħdin jindikaw l-intimati kien għad-dispożizzjoni"[12] tiegħu, imma jisħaq li din il-Qorti xorta waħda jibqgħalha diskrezzjoni li tagħżel (u hekk imissha tagħmel) li twettaq is-setgħat tagħha li tisma' din il-kawża;

Illi kif ingħad għadd ta' drabi, l-eżistenza ta' rimedju ieħor lill-parti li tressaq azzjoni ta' allegat ksur ta' jedd fondamentali taħt il-Kostituzzjoni jew taħt il-Konvenzjoni għandha tirriżulta lill-Qorti bħala **stat ta' fatt attwali u oġġettiv**, u d-diskrezzjoni li tista' twettaq il-Qorti biex ma teżerċitax is-setgħat tagħha "jekk tqis li jkun desiderabbli li hekk tagħmel" minħabba l-eżistenza ta' rimedju ieħor hija deċiżjoni fuq tali **stat ta' fatt.** Kemm hu hekk, huwa biss meta jew jekk jirriżulta lill-Qorti bħala fatt li (kien) jeżisti rimedju ieħor effettiv lir-rikorrent li l-Qorti tista' tiddelibera jekk għandhiex twarrab milli teżerċita s-setgħat tagħha li tisma' l-ilment imressaq quddiemha[13]. F'każ li ma jirriżultax li kien hemm rimedju ieħor xieraq, il-Qorti trid tieħu konjizzjoni tal-ilment, u f'każ li kien hemm rimedju ieħor, il-Qorti xorta waħda jibqagħlha s-setgħa li tiddeċiedi li ma ċċediex l-eżerċizzju tas-setgħa tagħha;

Illi ma jrid bl-ebda mod jintesa li d-diskrezzjoni li l-Qorti għandha f'dan ir-rigward trid titwettaq b'mod korrett u mmirata lejn l-iskop li l-leġislatur ried li jilħaq biha: jiġifieri, li filwaqt li ma jitħallewx isiru kawżi kostituzzjonali bla bżonn, min-naħa l-oħra ma jiġrix li, minħabba tħaddim "liberali" tad-diskrezzjoni, persuna tinżamm milli tmexxi 'l quddiem azzjoni bħal din meta jkun jidher li l-każ huwa wieħed serju li jimplika t-telf jew tnaqqir ta' jedd fondamentali għal dik il-persuna. Kif ingħad b'għaqal f'dan ir-rigward, din id-diskrezzjoni għandha dejjem tiġi wżata fl-aħjar interess tal-amministrazzjoni tal-ġustizzja biex, min-naħa l-waħda, il-Qrati ta' indoli kostituzzjonali ma jsibux ma' wiċċhom kawżi li messhom jew setgħu tressqu quddiem Qrati oħrajn kompetenti jew li dwarhom messhom jew setgħu jitfittxu rimedji oħrajn effettivi, u biex, min-naħa l-oħra, persuna ma tiġix imċaħħda mir-rimedji li

---

12 *Ibid.*
13 Ara Kost. **31.5.1999** fil-kawża fl-ismijiet ***Żahra vs Awtorita' tal-Ippjanar*** (Kollez. Vol: **LXXXIII.i.179**)

għandha jedd tfittex taħt il-Kostituzzjoni jew taħt il-Kap 319 tal-Liġijiet ta' Malta[14] lil min ġenwinament ifittex rimedju kostituzzjonali[15];

Illi meta jingħad li jkun hemm rimedju ieħor xieraq, dejjem ikun qiegħed jitfisser li tali rimedju jrid jitqies fid-dawl tal-ksur tal-jedd fondamentali li jkun qed jiġi allegat li nkiser jew li jkun mhedded li sejjer jinkiser: għandu jkun rimedju aċċessibbli, xieraq, effettiv u adegwat biex jindirizza l-ksur jew theddid ta' ksur lamentat[16]. M'hemmx għalfejn li, biex jitqies bħala effettiv, ir-rimedju jintwera bħala wieħed li se' jagħti lir-rikorrent suċċess garantit, għaliex ikun biżżejjed li jintwera li jkun wieħed li jista' jiġi segwit b'mod prattiku, effettiv u effikaċi[17]. Fuq kollox, ir-rimedju "ordinarju" mogħti jgħodd ukoll fejn dan jingħata bis-saħħa ta' liġi, imqar jekk biex jindirizza ksur ta' jedd fundamentali li diġa' seħħ jew li x'aktarx iseħħ[18];

Illi joħroġ ukoll li l-eżistenza ta' rimedju "ordinarju" trid tkun murija kif imiss minn min iqanqal l-eċċezzjoni. F'dan il-każ, kienu l-intimati li qajmu l-eċċezzjoni li r-rikorrent naqas li jinqeda b'rimedji oħra li kellu għad-dispożizzjoni tiegħu, u huwa għalhekk dmir tagħhom li juru li r-rikorrent tassew kellu dak ir-rimedju u li naqas li jinqeda bih;

Illi f'dan ir-rigward ingħad li "*Remedies must be real and practical and not theoretical or illusory, e.g. genuine fear of reprisals, intimidation. Account will be taken not only of the personal circumstances of the applicant, but the general legal and political context in which the alleged remedies operate. An unduly formalistic approach is not to be taken by the Convention organs which will apply a certain degree of flexibility. Remedies must be effective, i.e. capable of providing redress for the complaint...; the speed of the procedure may also be relevant to its effectiveness; the remedy must be capable of remedying*

[14] Kost. **27.2.2003** fil-kawża fl-ismijiet ***John Sammut vs Awtorita' tal-Ippjanar et***
[15] Kost. **31.10.2003** fil-kawża fl-ismijiet ***Mediterranean Film Studios Limited vs Korporazzjoni għall-Iżvilupp ta' Malta et***
[16] Ara Kost **5.4.1991** fil-kawża fl-ismijiet ***Vella vs Kummissarju tal-Pulizija et*** (Kollez. Vol: **LXXV.i.106**)
[17] P.A. Kost. **9.3.1996** fil-kawża fl-ismijiet ***Clifton Borġ vs Kummissarju tal-Pulizija*** (mhix pubblikata)
[18] Kost. **11.4.2011** fil-kawża fl-ismijiet ***Joseph Brincat et vs Policy Manager ta' Malta Shipyards et***

directly the state of affairs; form part of the normal process of redress and involving normal use of the remedy...; be accessible...; offer reasonable prospects of success; a mere doubt as to the prospect of success in going to court does not exempt from exhaustion. Where case-law is unclear, contradictory or in the process of ongoing interpretation, an applicant may be expected to pursue an action or appeal which allows the courts to rule on the issues. ... Also, if there is more than one remedy available, an individual is not required to try more than one; an applicant is generally not required to try the same body again by way of a repeated request or application"[19]. Fil-fehma tal-Qorti, dawn ir-regoli għaqlin joqogħdu sewwa għall-każ tal-lum u b'żieda ma' dak li ngħad aktar qabel;

Illi, madankollu, l-eżistenza ta' rimedju ieħor trid titqies fiż-żmien tal-allegat ksur tal-jedd fondamentali li dwaru jitressaq l-ilment, u mhux fiż-żmien li jkun tressaq l-ilment kostituzzjonali jew konvenzjonali[20]. M'huwiex mogħti lil persuna l-benefiċċju li l-ewwel tħalli jgħaddi għalxejn iż-żmien li fih setgħet tieħu r-rimedju għall-ksur tal-jedd tagħha, u mbagħad tressaq ilment kostituzzjonali jew konvenzjonali dwar l-istess ksur bħallikieku l-proċedura kostituzzjonali jew konvenzjonali kienet xi rimedju *in extremis* li wieħed jista' jirrikorri għalih biex isewwi żball jew nuqqas li ma messux twettaq qabel[21];

Illi huwa mgħallem ukoll li "*it is not only judicial remedies which must be sought, but every remedy under national law which may lead to a decision that is binding on the authorities, including the possibility of appeal to administrative bodies, provided that the remedy concerned is adequate and effective*"[22];

Illi f'għadd ta' sentenzi mogħtijin f'dawn l-aħħar snin mill-Qorti Kostituzzjonali, ġew stabiliti prinċipji li għandhom jiġu segwiti minn Qorti biex tqis jekk huwiex minnu li r-rikorrent

---

[19] K Reid _A Practitioner's Guide to the European Convention on Huma Rights_ (3rd. Edit, 2007) §I-040, pġ. 31 – 2
[20] Kost.**9.10.2001** fil-kawża fl-ismijiet ***Paul McKay vs Kummissarju tal-Pulizija et***
[21] Ara Kost. **25.6.1999** fil-kawża fl-ismijiet ***Spiteri vs Chairman Awtorita' tal-Ippjanar et*** (Kollez. Vol: **LXXXIII.i.201**)
[22] Van Dijk, van Hoof, van Rijn, Zwaak _Theory & Practice of the European Convention on Human Rights_ (4th. Edit, 2006), pġ. 133

kellu għad-dispożizzjoni tiegħu rimedju alternattiv effettiv. Fost dawn il-prinċipji wieħed isib li (a) meta jidher ċar li jeżistu mezzi ordinarji disponibbli għar-rikorrent biex jikseb rimedju għall-ilment tiegħu, ir-rikorrent għandu jirrikorri għal tali mezzi qabel ma jirrikorri għar-rimedju kostituzzjonali, u huwa biss wara li jkun fittex dawk il-mezzi jew wara li jidher li dawk il-mezzi ma jkunux effettivament disponibbli li għandu jintuża r-rimedju kostituzzjonali; (b) li d-diskrezzjoni li tuża l-Qorti biex tqis jekk għandhiex twettaq is-setgħat tagħha li tisma' kawża ta' natura kostituzzjonali għandha torbot, sakemm ma tinġiebx xi raġuni serja u gravi ta' illegalita', inġustizzja jew żball manifest fl-użu tagħha; (ċ) m'hemm l-ebda kriterju stabilit minn qabel dwar l-użu tal-imsemmija diskrezzjoni, billi kull każ jeħtieġ jiġi mistħarreġ fuq iċ-ċirkostanzi tiegħu; (d) in-nuqqas waħdu ta' teħid ta' mezzi ordinarji mir-rikorrent m'huwiex raġuni biżżejjed biex Qorti ta' xejra kostituzzjonali taqtagħha li ma tużax is-setgħat tagħha li tisma' l-ilment, jekk jintwera li l-imsemmija mezzi ma kinux tajbin biex jagħtu rimedju sħiħ lir-rikorrent għall-ilment tiegħu; (e) in-nuqqas ta' teħid ta' rimedju ordinarju – ukoll jekk sata' kien għal kollox effettiv biex jindirizza l-ilment tar-rikorrent - minħabba l-imġiba ta' ħaddieħor m'għandux ikun raġuni biex il-Qorti twarrab is-setgħat tagħha li tisma' l-ilment kostituzzjonali tar-rikorrent[23]; (f) l-eżerċizzju minn Qorti (tal-ewwel grad) tad-diskrezzjoni tagħha bla ma tistħarreġ il-materja neċessarja li fuqha tali diskrezzjoni għandha titwettaq, jagħti lil Qorti tat-tieni grad is-setgħa li twarrab dik id-diskrezzjoni[24]; u (ġ) meta r-rimedju jaqa' fil-kompetenza ta' organu ieħor jew meta s-smigħ tal-ilment tar-rikorrent se' jwassal biex l-indaġni ġudizzjarja u l-proċess l-ieħor tas-smigħ tar-rimedju ordinarju jkunu duplikazzjoni ta' xulxin, il-Qorti kostituzzjonali għandha ttendi lejn ir-rifjut li tuża s-setgħat tagħha kostituzzjonali, sakemm l-indaġni ġudizzjarja tal-każ ma tkunx, min-natura tagħha, ixxaqleb iżjed lejn kwestjoni kostituzzjonali[25];

---

[23] P.A. (Kost.) VDG **9.2.2000** fil-kawża fl-ismijiet ***Victor Bonavia vs L-Awtorita' tal-Ippjanar et***

[24] Ara Kost. **7.3.1994** fil-kawża fl-ismijiet ***Vella vs Bannister et*** (Kollez. Vol: **LXXVIII.i.48**) u Kost. **12.12.2002** fil-kawża fl-ismijiet ***Visual & Sound Communications Ltd. vs Il-Kummissarju tal-Pulizija et***

[25] P.A. Kost **29.10.1993** fil-kawża fl-ismijiet ***Martin Gaffarena vs Kummissarju tal-Pulizija*** (mhix pubblikata)

Illi d-diskrezzjoni li l-Qorti tagħżel li tieħu jekk twettaqx jew le s-setgħat tagħha kostituzzjonali biex tisma' kawża għandha tiġi eżerċitata bi prudenza, b'mod li fejn jidher li hemm jew sejjer ikun hemm ksur serju ta' drittijiet fondamentali, l-Qorti xxaqleb lejn it-twettiq ta' dawk is-setgħat[26];

Illi fil-qasam tal-istħarriġ tal-eżistenza ta' rimedji oħrajn xierqa, jinsab stabilit li "*With respect to the way in which and the time-limits within which proceedings must be instituted, national law is decisive. If in his appeal to a national court an applicant has failed to observe the procedural requirements or the time-limits, and his case has accordingly been rejected, the local remedies rule has not been complied with. ... The interpretation and application of the relevant provisions of national law in principle belong to the competence of the national authorities concerned*"[27]. Dak li jingħad dwar it-teħid tar-rimedji quddiem l-awtoritajiet nazzjonali qabel ma wieħed jista' jmexxi każ quddiem il-Qorti ta' Strasbourg[28] jidher li jista', fil-qafas ġenerali, jgħodd ukoll għall-kwestjoni tat-teħid tar-rimedji "ordinarji" qabel ma wieħed jmexxi 'l quddiem bil-proċedura speċjali tal-ilment dwar ksur ta' jedd fondamentali quddiem il-Qrati nazzjonali;

Illi fejn ir-rimedju "ordinarju" li jissemma jkun azzjoni għal stħarriġ dwar għamil amministrattiv, wieħed irid joqgħod b'seba' għajnejn qabel jaċċettah bħala alternativa għar-rimedju "kostituzzjonali" jew "konvenzjonali", u dan għaliex huwa meqjus li r-rimedji li jistgħu jingħataw taħt l-artikolu 469A huma x'aktarx limitati. Il-kejl determinanti dwar l-aċċettabilita' ta' rimedju bħal dak jibqa' dejjem dak ta' kemm huwa effettiv ir-rimedju li jista' jingħata. Għalhekk, kien hemm każijiet fejn ir-rimedju amministrattiv tqies bħala wieħed li jindirizza sewwa l-ilment imressaq mir-

[26] Kost. **14.5.2004** fil-kawża fl-ismijiet ***David Axiaq vs Awtorita' Dwar it-Trasport Pubbliku***
[27] Van Dijk, van Hoof, van Rijn, Zwaak *op cit*, pġ. 134
[28] Ara art. 35(1) tal-Konvenzjoni

rikorrent (ukoll fejn l-allegazzjoni kienet ta' ksur ta' jedd "konvenzjonali")[29] (u għalhekk jiġġustifika li l-Qorti "kostituzzjonali" tagħżel li ma twettaqx is-setgħat tagħha straordinarji), imma kien hemm każijiet oħrajn ukoll fejn tali rimedju ma tqiesx bħala wieħed effettiv[30];

Illi fil-każ li għandna quddiemna, l-ilment tar-rikorrenti huwa wieħed ta' allegat ksur "kostituzzjonali", madankollu immirat biex jattakka deċiżjoni amministrattiva meħuda dwar tiġdid ta' liċenza. L-azzjoni mhix qegħda titlob it-tħassir ta' xi liġi jew ta' xi provvediment b'saħħa ta' liġi. Kemm hu hekk, minkejja li l-bidliet li seħħew b'Avviż Legali li daħal fis-seħħ fl-2007 jissemmew fi tnejn mill-premessi tar-rikors promotur, l-ebda talba ma titlob is-sejbien tal-ksur minħabba dawk il-bidliet jew minħabba dawk il-provvedimenti. U ma satax ikun mod ieħor. Iż-żamma tat-tiġdid tal-liċenza tar-rikorrent ġrat fl-2005 u ma setgħet qatt kienet meħuda fuq is-saħħa tal-provvedimenti tal-imsemmi Avviż Legali li daħal fis-seħħ madwar sentejn wara. Ir-rikorrent innifsu jgħid li ma kienx ingħata raġuni għalfejn il-liċenza tiegħu ma kenitx imġedda aktar. Ir-rabta ta' din iż-żamma mal-fattur tal-eta' hija x'aktarx suppożizzjoni tiegħu, għaliex dak inhar li ma ntlaqgħetx it-talba tiegħu biex tiġġeddidlu l-liċenza kellu diġa' 67 sena u, sas-sena ta' qabel (jiġifieri minkejja li kellu aktar mill-eta' tal-irtirar), it-talba tiegħu kienet intlaqgħet xorta waħda;

Illi fil-fehma tal-Qorti, dan kollu juri li l-azzjoni ta' stħarriġ ġudizzjarju (li kienet ilha s-snin fil-Kodiċi) kienet rimedju mpitter għar-rikorrent, l-aktar jekk iż-żamma tat-tiġdid (kif jisħaq hu) ittieħdet b'mod *ultra vires*. Fil-fehma tal-Qorti, il-parametri ta' kwestjoni bħal din jaqgħu sewwasew taħt ir-rimedju li jista' jingħata b'azzjoni mistħoqqa ta' stħarriġ ġudizzjarju;

Illi, wara li l-Qorti għamlet dawn il-konsiderazzjonijiet kollha, hija tasal għall-fehma li l-intimati tawha raġunijiet tajba biżżejjed biex tilqa' l-istedina tagħhom li tagħżel li

[29] Ara, per eżempju, Kost. **2.11.2001** fil-kawża fl-ismijiet ***Emanuel Ċiantar vs Kummissarju tal-Pulizija***
[30] Ara, per eżempju, Kost. **14.5.2004** fil-kawża fl-ismijiet ***David Axiaq vs Awtorita' tat-Trasport Pubbliku***

ma twettaqx is-setgħat kostituzzjonali tagħha biex tisma' l-każ imressaq quddiemha mir-rikorrent, u dan għar-raġuni li r-rikorrent kellu rimedji oħrajn tajba dwar l-ilment tiegħu. Għalhekk, il-Qorti sejra tilqa' l-eċċezzjoni preliminari;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħed taqta' u tiddeċiedi billi:

Tilqa' t-tieni eċċezzjoni preliminari tal-intimati u taċċetta l-istedina tagħhom li l-Qorti tagħżel li ma twettaqx is-setgħat tagħha li tisma' l-kawża skond il-*proviso* tal-artikolu 46(2) tal-Kostituzzjoni u l-*proviso* tal-artikolu 4(2) tal-Kapitolu 319 tal-Liġijiet ta' Malta u dan għar-raġuni li r-rikorrent ma nqediex bir-rimedju "ordinarju" mogħti lilu mil-liġi qabel ma fittex il-proċedura bil-kawża tallum; u

Teħles lill-intimati milli jibqgħu aktar fil-kawża, **bl-ispejjeż kontra r-rikorrent.**

< Sentenza Finali >

-------------------------------TMIEM-------------------------------